

VN spoort België aan tot inclusief handicapbeleid

TvMR sprak met Gauthier de Beco

Charlotte Cornelis*

Het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap heeft op 3 oktober zijn conclusies uitgebracht over het rapport van België. In deze conclusies toont het Comité zich bezorgd over het gebrek aan inclusief onderwijs, de lange wachtlijsten en het tekort aan toegankelijkheid. TvMR sprak met Gauthier de Beco** en peilde naar zijn visie over wat nu juist de grootste obstakels zijn voor een inclusief handicapbeleid in België.

TvMR: Een van de zaken die ter sprake kwam in de discussie tussen het panel van experts van Het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap is het gebrek aan een uniforme definitie van handicap in de Belgische wetgeving. Is het hanteren van verschillende definities volgens u een struikelblok voor een efficiënt handicapbeleid?

Gauthier de Beco: Dit is wel een probleem. Zonder definitie over handicap is het immers heel moeilijk, zelfs onmogelijk, om een beleid uit te stippelen, want je moet weten wie geïsoleerd wordt door bepaalde maatregelen. Als men verschillende definities gaat hanteren kan het zijn dat een bepaalde persoon voor een bepaalde maatregel als blind beschouwd wordt, bv. in de trein, en voor een andere maatregel, om bepaalde hulp te krijgen op het werk, niet meer als blind wordt beschouwd. Dat gaat natuurlijk niet. Om een coherent beleid te voeren moet er een uniforme definitie zijn. Dit is moeilijker in een federale staat. Er zijn verschillende overheden die overeen moeten komen hoe ze dit definiëren. Een ander belangrijk punt hierbij is hoe je handicap juist definieert. Daar is het vooral van belang dat men dat niet puur medisch doet.

TvMR: Het VN-rapport vermeldt verschillende keren het gebrek aan inclusiviteit binnen het Belgisch handicapbeleid. In de standaardinstellingen wordt er vaak onvoldoende ruimte gecreëerd voor mensen met een handicap, met name in het gewoon onderwijs, evenals het tekort aan mogelijkheden voor mensen met een handicap om zelfstandig te wonen. Het Comité stelt dan ook dat er in België een sterke deïstitutionalisering moet komen. Is dit volgens u haalbaar?

de Beco: Men moet hiervoor eerst en vooral terugkeren in de tijd en begrijpen hoe en waarom men in deze situatie terecht gekomen is. België is altijd een vermogend land geweest en er zijn vroeger veel inspanningen gedaan om aparte, afgesloten structuren in te richten voor personen met een handicap. Initieel was dit ook met goede bedoelingen, maar nu is dat niet meer de beste manier om deelname van personen met een handicap in de samenleving te bevorderen. Daardoor zitten we nu met sterk opgebouwde aparte structuren die moeilijk af te breken zijn. Het is zeker haalbaar om te deïstitutionaliseren; andere landen zijn daar ook in geslaagd. Voor ons is het moeilijker omwille van deze sterk uitgebouwde aparte instellingen, zoals bijvoorbeeld bijzonder onderwijs. Zowel de Conventie als het Comité wijzen ons erop dat België nog heel ver van de gewenste doelstellingen staat en we dienen dus deze aparte structuren te vervangen door inclusieve structuren. Dit zal tijd in beslag nemen, maar er moet nu al een inspanning gedaan worden. Er dienen budgetten beschikbaar te worden gesteld, er moet een plan worden opgesteld, sensibiliseringsmaatregelen moeten worden genomen en er moet een visie zijn opdat men weet wanneer de doelstelling zal bereikt worden. Dit mag zeker niet overhaast gebeuren, maar met de nodige overgangmaatregelen. Het is

* Charlotte Cornelis is onderzoekster rond anti-discriminatie aan de Vrije Universiteit Brussel.

** Gauthier de Beco is onderzoeker aan de KU Leuven, professor invite aan de UCL, lid van Academic Network of European Disability Experts (ANED) en vanaf 1 januari 2015 tevens lector in disability law aan de University of Leeds.

Interview

geen goed idee om de huidige instellingen plots af te breken. Hierdoor komt men immers in een *no man's land* terecht. De focus dient wel te verschuiven naar de gewone settings, zoals de gewone scholen, die zo inclusief mogelijk moeten gemaakt worden. Met de tijd worden de aparte structuren dan minder nodig.

TvMR: Zowel het Comité als de andere actoren zijn het erover eens dat de betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld essentieel is voor een goed en effectief beleid. Echter, in welke mate zijn dergelijke organisaties betrokken geweest bij het uitstippelen van het huidig beleid?

de Beco: In verschillende bepalingen van het Verdrag wordt duidelijk gestipuleerd dat het maatschappelijk middenveld betrokken moet worden. Dat is inderdaad van zeer groot belang. Wat mij in het huidig beleid opvalt is dat de structuren er wel grotendeels zijn. Zo zijn er adviesraden op verschillende niveaus in België, maar dan bijvoorbeeld weer niet in Vlaanderen. Ook bij het Gelijkekansencentrum is er een begeleidingscomité. De structuren zijn er dus wel degelijk, maar het valt mij op dat deze in de praktijk niet altijd goed werken. Soms wordt er gewoon geen advies gevraagd of wordt een advies veel te laat ingewonnen. Als er dan wel om advies wordt gevraagd is het vaak nog maar de vraag wat er met dat advies wordt gedaan. Problematisch is dus het gebrek aan transparantie, waardoor er een groot wantrouwen ontstaat tussen het beleid, het maatschappelijk middenveld en de andere actoren. Meer transparantie is bijgevolg essentieel, zowel in het beleid als in de procedures die tot beslissingen leiden, evenals meer zeggenschap voor het maatschappelijk middenveld en het voeren van een publiek debat over bepaalde zaken. Het is immers via deze organisaties dat de personen met een handicap zelf betrokken kunnen worden.

TvMR: U bent sinds dit jaar ook lid van het Academic Network for European Disability Experts. Wat is volgens u, oordelend vanuit uw expertise, het meest opvallende probleem? En ziet u gelijkaardige trends bij de buurlanden of landen die voor ons een voorbeeldfunctie kunnen uitoefenen?

de Beco: Ik vind het vooral eigenaardig dat een land als België, dat toch al veel gedaan heeft rond de mensenrechten voor andere categorieën van personen, nog niet zo ver staat wat betreft personen met een handicap. Er wordt wel zorg en hulp gegeven, maar er is een gebrek aan inclusie. De problemen

zijn tweemaal: enerzijds is er het hoge niveau van segregatie en van aparte structuren. Vlaanderen bijvoorbeeld heeft, volgens de statistieken, het hoogste cijfer bijzonder en gesegregeerd onderwijs van heel Europa. Dat heeft een zware impact op de toekomst, want de enige manier om de samenleving inclusief te maken is door er eerst en vooral voor te zorgen dat kinderen met een handicap, kinderen zonder een handicap ontmoeten. Die segregatie maakt inclusiviteit op lange termijn heel moeilijk en geeft personen met een handicap als het ware een extra handicap. Het tweede grote probleem naar mijn mening is toch wel de mentaliteit, die mij nog vaak verrast. Gehandicapte mensen ziet men als hulpbehoevend en tegelijk als een last. In de werksfeer is dit heel duidelijk: volgens de cijfers zijn er tweemaal zo veel mensen zonder handicap te werk gesteld als mensen met een handicap. Nochtans kunnen veel personen met een handicap, mits een kleine aanpassing, te werk gesteld worden. Men denkt nog altijd dat het te werk stellen van personen met een handicap niet rendabel is en beschouwt dit enkel als een last.

In Denemarken heeft men de werkomgeving meer flexibel gemaakt zodat personen met een handicap kunnen meewerken. Dus het lukt wel. Men moet in België personen met een handicap iets positiever benaderen. In andere landen, waaronder het Verenigd Koninkrijk, vindt men vaak minder obstakels in het dagelijkse leven voor personen met een handicap en dient de maatschappij verantwoording af te leggen wanneer hun rechten geschonden worden. Dit in tegenstelling tot België, waar aanpassingsmaatregelen nog vaak als een gunst worden beschouwd.

TvMR: Wat zijn volgens u, ook in het licht van de problemen die u net aangekaart heeft, de grootste obstakels voor de opname van een plan van inclusie in de volgende beleidsnota?

de Beco: Coherentie en opvolging is hier van groot belang en het bevorderen van inclusie moet geprioriteerd worden. Ik zie momenteel twee grote problemen, waarvan een eerste opnieuw te maken heeft met de heersende mentaliteit in België. Mensen hebben vaak angst om veranderingen door te voeren, iets dat duidelijk tot uiting komt in het onderwijs. Omwille van de sterk uitgebouwde aparte structuren zijn mensen bang dat inclusie hun rol zal veranderen of eventueel hun job zal doen verdwijnen. Een ander groot obstakel zijn dan weer de budgetten. Als men van exclusie naar inclusie wil evolueren, is dit zoals een huis passief maken. Men moet eerst investeren

Interview

in een huis opdat dit minder energie nodig heeft in de toekomst. Gelijkaardig moet men eerst investeren in de samenleving om deze inclusief te maken. Dit dient onder andere te gebeuren door middel van ondersteuning en maatregelen in de scholen om de inclusiviteit te bevorderen. Waar dit op korte termijn kosten met zich zal meebrengen, heeft dit op de lange termijn wel veel voordelen. Als men een persoon met een handicap mee kan laten werken kan dit een grote positieve invloed hebben, niet alleen op de samenleving maar ook op de economie. Dit hoort niet de voornaamste overweging te zijn maar de investeringen zouden dus wel de moeite waard zijn, ook op economisch vlak. Het is bovendien niet mogelijk om op korte termijn te investeren in de nieuwe structuren door te gaan besparen op de bestaande, aparte structuren. Men moet eerst investeren in de nieuwe structuren, onafhankelijk van de bestaande instellingen, waarna op deze laatste progressief minder beroep zal gedaan worden. Dit is iets dat mensen vaak niet begrijpen. Ik hoop dus dat de huidige regering dit slim aanpakt en de juiste investeringen doet, zonder zich te beperken tot het louter verplaatsen van budgetten, wat niet doeltreffend is.

TvMR: Zowel in de conclusies van België omtrent het VN Handicapverdrag, als het antwoord van het Comité hierop, komt duidelijk naar voor dat er in België een groot gebrek is aan data omtrent handicap. Dit heeft uiteraard een weerslag op het beleid. Wat zijn hier naar uw mening de redenen voor en hoe kan dit gebrek aan data verholpen worden?

de Beco: Er is inderdaad een groot gebrek aan data, iets dat de Belgische overheid zelf ook erkent. Met data bedoelt het Comité hier statistische gegevens. Natuurlijk zijn surveys en getuigenissen van groot belang om deze data uit te leggen, maar algemene data zijn er momenteel maar heel weinig. Zonder deze kan men geen goed beleid uitwerken. Hier zijn verschillende oorzaken voor. Een groot probleem is coördinatie en het huidig gebrek hieraan. In een federale staat is het van belang dat iedereen deelneemt; dat er een samenwerking is. FOD Sociale Zaken is daar momenteel ook mee bezig en is een consensus aan het opbouwen om die data te verzamelen. Een andere oorzaak is opnieuw van budgettaire aard. Een veel gehoorde kritiek op het

verzamelen van data zijn de grote kosten die daaraan verbonden zijn. Echter, men vergeet dat het nemen van beleidsbeslissingen op basis van slechte en onvolledige informatie vaak een veel groter kostenplaatje draagt. Het verzamelen van data gaat gepaard met een minimale investering, maar deze is sowieso meer kostenbesparend dan beleidsbeslissingen op basis van slechte informatie. Informatie verzamelen die op alle vlakken heel gedetailleerd is, is misschien niet mogelijk, maar het is van belang te erkennen dat een minimum van informatie nodig is om aan beleid te doen. Men mag ook niet vergeten dat men vaak geen data nodig heeft over de persoon. Hun leven is natuurlijk belangrijk, en ze moeten meewerken er aan, maar dat is niet voldoende om een beleid te voeren. Naast informatie over de realiteit moet men ook meer focussen op meer informatie over het beleid zelf. Welke beleidsmaatregelen zijn beschikbaar en voor welke groep mensen? Wat zijn de budgetten hiervoor? Welke doeleinden hebben verschillende overheden aangenomen? Wat zijn de planning en de termijnen? Welke ondersteuning wordt er geboden aan mensen met een handicap? Deze informatie zou in veel grotere mate beschikbaar moeten zijn en er is dus een grotere input van de overheden zelf vereist. Het is alleen maar als men die input vergelijkt met de situatie op het terrein dat men kan weten welke maatregelen doeltreffend zijn en welke niet.

TvMR: Volgens u zijn er dus niet echt grote juridische obstakels maar is het momenteel eerder een kwestie van coördinatie?

de Beco: Voor het Comité zijn data statistische gegevens. Niet alleen over de realiteit - hoe mensen met een handicap te werk gesteld worden en wat er toegankelijk is voor hen - maar vooral over wat er in het beleid is voorzien, met welk budget en binnen welke termijnen. Voor het verkrijgen van dit soort informatie zijn er niet onmiddellijk juridische obstakels. Als die er al zijn, zijn die eerder verwant aan de federale staatsstructuur. Je kan geen informatie verzamelen over dingen waarvoor je niet bevoegd bent. Ik denk dat men zo ver weg is dat er momenteel echt geen obstakels zijn om vooruitgang te maken, buiten een beetje politieke wil, realisme en coördinatie.